

Ældre indvandrere og flygtninges økonomiske situation

"Gæstearbejderne", der ankom til Danmark omkring 1970, bliver i stigende tal folkepensionister. De er langt oftere fattige end ældre af dansk herkomst.

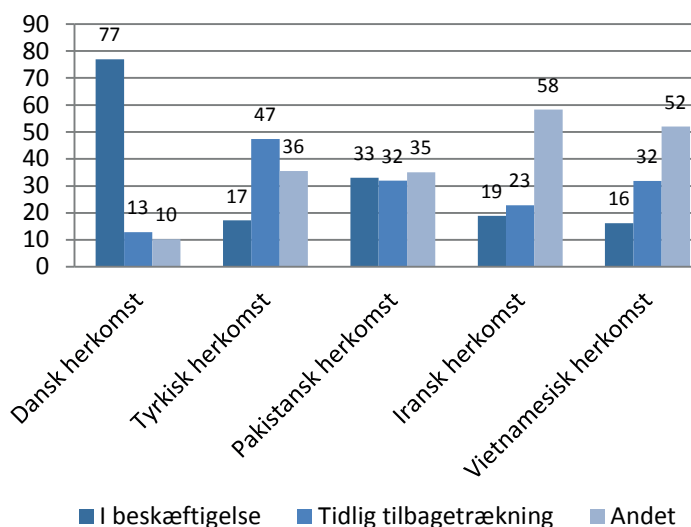
ANIKA LIVERSAGE, SENIORFORSKER, SFI

I KORTLED

Antallet af personer over 65 år, der har ikke-vestlig indvandrer- og flygtningebaggrund – fra fx Tyrkiet, Pakistan og Iran – stiger i disse år og vil også vokse fremover. Disse ældres økonomiske situation er ofte dårlig: Hvor kun 1 pct. af danskere mellem 65 og 74 år kan betegnes som "økonomisk fattige", gælder det samme for cirka 10-30 pct. af indvandrere og flygtninge i den alder, afhængig af nationalitet og opgørelsesmetode (Jakobsen & Pedersen, 2016). De anseelige fattigdomsrater skyldes både de etniske minoriteters mangelfulde arbejdsmarkedsintegration og de danske regler for brøkpension.

FIGUR 1

Arbejdsmarkedsstatus, da de var 55 år. 65-74 årige, grupper med baggrund i udvalgte lande.

Kilde: Jakobsen & Pedersen, 2016.

NØGLERESULTATER

Fordele/positive forhold

- + Ældre flygtninge er i dag i lidt mindre grad fattige end ældre med indvandrerbaggrund

Ulemper/negative forhold

- Ældre etniske minoriteter er langt hyppigere fattige end ældre danskere
- Disse ældre lever også hyppigt med fx helbredsmæssige og sproglige udfordringer

HOVEDKONKLUSIONER

Antallet af personer over folkepensionsalderen med ikke-vestlig baggrund i Danmark er stigende, og disse ældre er langt fattigere end ældre af dansk herkomst. Arbejdskraftsindvandreres økonomi er i dag generelt dårligere end flygtninges. Interview med ældre fra Tyrkiet viser, at de lave indkomster i gruppen kan medføre afsavn i hverdagen og begrænse indkøb af fx mad, tøj og medicin. Den dårlige økonomiske situation bunder i faktorer som et lavt uddannelsesniveau, få

år på det danske arbejdsmarked, mangel på privat opsparing og – for især kvinder fra indvandrergrupper – en relativ kort opholdstid i Danmark, der bevirker, at de oftere modtager brøkpension og ikke fuld folkepension. Nogle fattige ældre etniske minoriteter deler bolig med den yngre generation – en boform, der både kan være ufrivillig (på grund af den økonomiske situation) og frivillig (på grund af fx kulturelle præferencer).

Ældre indvandrere og flygtninges økonomiske situation

I både Danmark og store dele af Europa bliver der stadig flere ikke-vestlige indvandrere og flygtninge over pensionsalderen (i Danmark 65 år). Dette er en forventelig demografisk udvikling, da en del ikke-vestlige indvandrere kom til Danmark som unge voksne omkring 1970. I dag – knap et halvt århundrede senere – har de nået pensionsalderen. Også fx flygtninge, der som forholdsvis unge kom til Danmark i 1970'erne og 1980'erne, når i stigende tal pensionsalderen. Vi ved, at denne voksende gruppe af ældre med etnisk minoritetsbaggrund ofte har dårligere helbred end danske ældre, og at en del kun taler et begrænset dansk. Når disse ældre formodes at få et stigende behov for omsorg og pleje i de kommende år, kan det skabe udfordringer for fx den kommunale ældresektor. Med hensyn til viden om ældre indvandrere og flygtninges økonomi er den nuværende viden fra andre europæiske lande forholdsvis begrænset, da der ofte er mangel på gode data på området (Treas, 2015). De eksisterende studier viser generelt, at ældre etniske minoriteter oftere står i en dårlig økonomisk situation end landenes egne befolkninger (Ruspini, 2010). Således viser analyser (baseret på forskellige definitioner og på baggrund af forskellige typer af data), at immigranter over fx 65 år har klart højere risiko for at leve med lave indtægter end ikke-immigranter i lande som Tyskland, Holland og Storbritannien (Bajekal m.fl., 2004; Fuhr, 2012; van der Wurff m.fl., 2004). Fra Sverige viser studier, at ældre indvandrere, især fra ikke-OECD lande, er fattigere end ældre fra majoriteten (Flood & Mitrut, 2010), og at de forbliver i fattigdom længere end ældre med majoritetsbaggrund (Obucina, 2014). Studier, som de her nævnte, viser generelt også, at ældre etniske minoritetskvinder er fattigere end mænd med tilsvarende baggrund. Dette SFI Tema formidler viden om ældres etniske minoriteters økonomiske situation i Danmark. Analyserne bygger på den seneste litteratur, der som data anvender såvel registerdata som interviews med ældre indvandrere.

BAGGRUND

I gennem det sidste halve århundrede er der kommet indvandrere og flygtninge til Danmark fra en lang række ikke-vestlige lande. Fra sidst i 1960'erne og frem til det indvandringsstop, der blev indført med oliekrisen i 1973, kom især mandlige indvandrere til Danmark fra lande som Tyrkiet, Pakistan og det daværende Jugoslavien. De kom i høj grad for at varetage ufaglærte jobs i industrien. I de efterfølgende år voksede grupperne fra disse lande på grund af familiesammenføring, og der kom endvidere flygtninge til Danmark fra lande som fx Vietnam, Iran og Irak.

Det er overvejende yngre mennesker, der udvandrer eller flygter, hvorfor kun et begrænset antal personer over pensionsalderen hidtil har haft ikke-vestlig baggrund. Dette mønster ændrer sig dog i disse år. Af ældre med ikke-vestlig baggrund er der i aldersgruppen 65-74 år i dag ca. 14.400 personer, mens ca. 6.500 personer er 75 år og derover (tal fra 2016). Til sammenligning er aldersgruppen 55-64 år – med 33.100 personer – klart større. Det betyder, at der i de kommende år vil ske en stigning i antallet af ældre med ikke-vestlig baggrund.

METODER OG DATA

Dette SFI Tema trækker på nyligt publicerede analyser af ældre etniske minoriteters økonomiske situation (Jakobsen & Pedersen, 2016; Liversage & Jakobsen, 2016a). Hvor intet andet er angivet, bygger notatet på disse to kilder. Fokus er på udvalgte grupper blandt de ca. 14.400 personer med ikke-vestlig baggrund i aldersgruppen 65-74 år, der bor i Danmark. For at få viden om forskelle mellem ældre med hhv. indvandrer- og flygtningebaggrund inddrages fire nationaliteter i dette tema: To grupper har baggrund i "gæstearbejderlande" – ca. 2.050 personer fra Tyrkiet og 1.250 personer fra Pakistan. To grupper har flygtningebaggrund – ca. 400 personer fra Vietnam (ankomst fra ca. 1975) og 600 personer fra Iran (ankomst fra ca. 1980).

Metode I: Analyser af registerdata

Som fattigdomsmål anvender analyserne OECD's fattigdomsbegreb, hvor en person anses for at være fattig, hvis den pågældende har en ækvivaleret disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i hele landets befolkning (Keeley, 2015). Vi udregner den disponible indkomst som indkomst efter skat. Vi tager udgangspunkt i hele familiens indkomst, og ækvivalerer indkomsten i forhold til familiens størrelse, dvs. tager hensyn til de økonomiske stordriftsfordele, der er, når flere mennesker bor sammen. Dette gøres ud fra OECD's modificerede skala til beregning af ækvivaleret indkomst. Analysen tager forbehold for eksistensen af indkomster (pension eller andet) fra indvandrernes oprindelseslande, der ikke indgår i de danske registre, samt for uregistreret udvandring – at personer, der ifølge folkeregisteret befinder sig i Danmark, reelt er udrejst.

Metode I: Brug af familiebegreber

Et væsentligt trin i beregningerne er, hvordan man afgrænser en familie, da indkomsten ækvivaleres i forhold hertil.

Ifølge Danmarks Statistiks familiebegreb udgøres en familie af en eller flere personer, der bor på den samme adresse og har bestemte indbyrdes relationer. Der skelnes mellem, om folk er enlige eller bor som par. En familie kan endvidere indeholde hjemmeboende børn under 25 år. Bor en enlig ældre kvinde derimod fx sammen med en ugift søn på 30 år, vil kvinden, ifølge denne gængse beregningsmetode, blive anset for at være enlig, da der vil være to familier på adressen: Dels den ældre kvinde, dels hendes voksne søn. Dette familiebegreb tager dermed ikke højde for, at etniske minoriteter hyppigere end personer af dansk herkomst bor flere sammen. Bor en ældre indvandrer fx sammen med sin søn og sønnens kone, vil flere voksne på samme adresse kunne deles om udgifterne i det daglige og derved få økonomien til at hænge bedre sammen. Samtidig er der naturligvis flere mennesker til at deles om den begrænsede plads, der er i boligen.

På baggrund af vores viden om de ældre etniske minoriteters bo-mønstre ækvivalerer vi derfor også de ældre indvandreres indkomst på baggrund af et udvidet familiebegreb (Jakobsen & Pedersen, 2016). Som "udvidede familier o.lign." rubricerer vi husstande, hvor der på samme adresse bor mere end én familie, ifølge Danmarks Statistiks gængse familiebegreb. Nogle af disse husstande kan være bofællesskaber, hvor personer, der ikke er blodsbeslægtede, bor sammen. En detaljeret analyse blandt tyrkiske ældre i Danmark viser dog, at det her

langt overvejende er familiemedlemmer, der deler adresse (Liversage & Jakobsen, 2016a).

Metode II: Kvalitative interviews

Uanset at danske undersøgelser viser en rimelig grad af overensstemmelse mellem subjektive oplevelser af fattigdom og fattigdomsmål baseret på indkomstoplysninger, kan rent indkomstbaserede fattigdomsmål – der angiver, hvor mange der ligger hhv. over og under en given grænse – ikke sige noget om oplevelsen af at leve med få midler. Da der ikke findes surveydata om, hvordan etniske minoritetsældre oplever deres økonomiske situation, anvender vi uddrag om dette emne fra kvalitative interviews med ældre fra Tyrkiet. De anvendte interviews blev i 2013 udført på tyrkisk og kurdisk med 39 ældre, der var født i Tyrkiet og indvandret til Danmark som voksne. Kontakt til disse ældre blev etableret via adresseoplysninger fra Danmarks Statistik, og hovedparten af de interviewede var mellem 70 og 72 år gamle (Liversage & Jakobsen, 2016a).

RESULTATER

Analyser af registerdata viser, at ældre med etnisk minoritetsbaggrund generelt har en ganske dårlig økonomi.

Anvendes gængse beregningsmetoder, lever knap 30 pct. af de 65-74-årige i den største indvandrergruppe (fra Tyrkiet) under OECD's fattigdomsgrænse. Hvis man tager højde for, at knap en tredjedel af disse ældre tyrkere bor i udvidede familier, falder fattigdomsraten dog til 16 pct.

Den økonomiske situation hos 65-74-årige flygtninge er generelt lidt bedre end blandt arbejdskraftsindvandrere på samme alderstrin, da flygtninge i dag ofte modtager fuld folkepension frem for brøkpension (se nedenfor). Ældre flygtninges økonomi er dog stadig langt ringere, end den er i den danske ældrebefolkning som helhed.

Også i yngre aldersgrupper er etniske minoriteter fattigere end danskere, men forskellene er mindre. Blandt 55-59-årige er det således knap 2 pct. af personer af dansk herkomst, der falder under OECD's fattigdomsgrænse. I de fire undersøgte nationaliteter i denne aldersgruppe gælder det samme for 9-15 pct. (baseret på Danmarks Statistiks familiebegreb).

Forekomsten af fattigdom

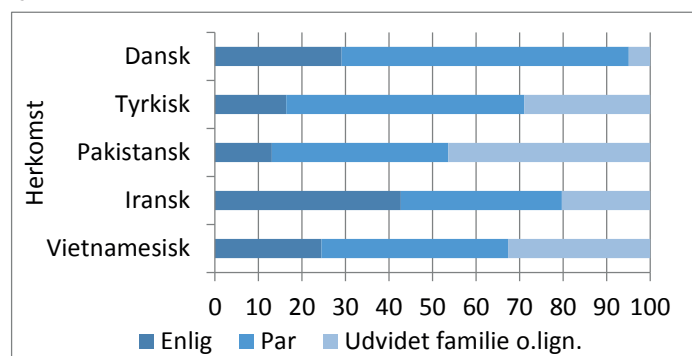
Beregninger af fattigdom blandt ældre i Danmark viser først og fremmest, at langt hovedparten af de danske ældre ikke

falder under OECD's fattigdomsgrænse på 50 pct. af medianindkomsten – det gør kun 1 pct. af danske ældre. Blandt danske ældre med kort skolegang – maksimalt 7 år – er fattigdomsraten kun en anelse højere, nemlig 2 pct. Uanset at 7 års skolegang er ganske kort i en dansk kontekst, er 7 år dog væsentligt flere år, end mange af de ældre indvandrere og flygtninge har med sig. For eksempel har ældre tyrkiske mænd hyppigt 5 års skolegang og kvinderne slet ingen skolegang.

Da en stor del af de ældre med etnisk minoritetsbaggrund deler bolig med andre (noget, der kan have relevans ift. beregninger af fattigdomsrater), er det relevant at fastslå, hvor store andele der hhv. bor alene, bor som par eller bor i udvidede familier o.lign.

FIGUR 2

Typer af husstande. Grupper med baggrund i udvalgte lande, 65-74 år.

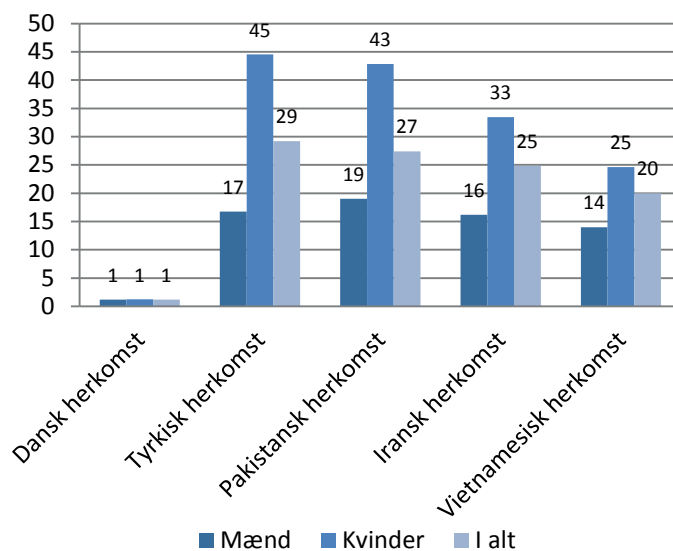
Kilde: Baseret på Jakobsen & Pedersen, 2016.

Mellem 20 pct. (hos iranerne) og 46 pct. (hos pakistanerne) af de ældre i de undersøgte grupper bor i udvidede familier o.lign (figur 2). Det samme gør 5 pct. ældre af dansk herkomst. Denne højere forekomst af udvidede familier kan både skyldes fx kulturelle præferencer og økonomisk behov, uden at vi dog i dag har viden om de relative betydninger af disse to bevæggrunde.

Med afsæt i det udvidede familiebegreb er mellem 9 og 16 pct. af de ældre indvandrere og flygtninge fattige – dvs. at de har en indkomst på under 50 pct. af medianindkomsten jf. OECD's fattigdomsgrænse. Anvendes i stedet Danmarks Statistiks gængse familiebegreb kommer fattigdomsraterne til at ligge på mellem 20 og 29 pct (figur 3A og 3B).

FIGUR 3A

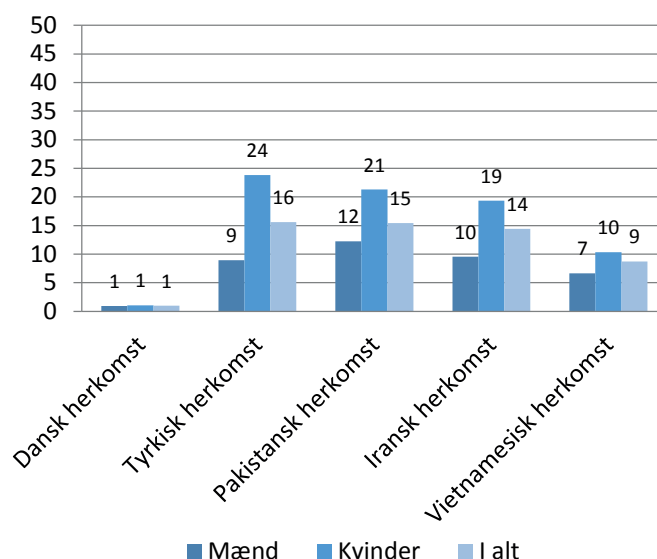
Fattigdomsrater, udvalgte grupper (OECD's fattigdomsgrænse – 50 pct. af medianindkomsten). Beregninger ud fra Danmarks Statistiks familiebegreb. og 2) udvidet familiebegreb.

Kilde: Jakobsen & Pedersen, 2016.

FIGUR 3B

Fattigdomsrater, udvalgte grupper (OECD's fattigdomsgrænse – 50 pct. af medianindkomsten). Beregninger ud fra udvidet familiebegreb.

Kilde: Jakobsen & Pedersen, 2016.

Årsager til højere fattigdomsrater

En af forklaringerne på de etniske minoriteters dårlige økonomi er, at de har været dårligt integrerede på det danske arbejdsmarked tidligere i livet. Analyser af registerdata viser i den forbindelse, at de etniske minoriteter, der i dag er 65-74 år gamle, forlod arbejdsmarkedet langt tidligere end jævnaldrende danskere.

Dette fremgår, hvis man ser på beskæftigelsesgraden for personer, der i dag er 65-74 år, dengang de var 55 år gamle.

Figur 1 på side 1 viser, at hvor 77 pct. af personer af dansk herkomst i en alder af 55 år var i beskæftigelse, gælder det samme for kun 33 pct. af pakistanerne og 16-19 pct. af personer fra Vietnam, Tyrkiet og Iran. I stedet var de ældre etniske minoriteter afhængige af fx førtidspension, dagpenge, eller de modtog den såkaldte overgangsydelse. Forklaringer på denne meget lave beskæftigelsesgrad kan være såvel de etniske minoriteters mangel på uddannelsesmæssige ressourcer, et krævende arbejdsmarked, hvor andelen af ufaglærte job faldt, og ledigheden var høj samt eksistensen af fx den 'overgangsydelse', som langtidsledige på over 50 år i en periode havde mulighed for at overgå til.

En anden forklaring på de højere fattigdomsrater, der fremgår af figur 3A og 3B, kan findes i det danske pensionssystem. Ser man på indkomsten for ældre over 65 år, er de etniske minoriteter langt mere afhængige af folkepension (inklusive pensionstillæg mv.) og andre sociale ydelser end ældre af dansk herkomst, der omvendt i højere grad har fx erhvervs- eller formueindkomst og tjenestemand- eller private pensionsopsparinger. Når ældre etniske minoriteter er meget afhængige af folkepension, får reglen om brøkpension stor betydning. Ifølge denne regel kræves 40 års bopæl i Danmark imellem det 15. år og pensionsalderen (p.t. 65. år), før man kan modtage fuld folkepension. Har man boet 10-39 år i Danmark nedsættes folkepensionen til en given brøkdelen, så fx 17 års bopæl giver ret til 17/40 af den fulde folkepension. Denne nedsættelse gælder dog ikke for de udgiftsbestemte tillæg, der kan ydes til folkepensionister efter lov om social pension (helbredstillæg, varmetillæg og personligt tillæg). Danmark har indgået overenskomster om social sikring med en række lande uden for EU. Disse overenskomster giver statsborgere fra Danmark og de pågældende lande mulighed for at medtage pension til det andet land. De enkelte konventioner,

herunder med Tyrkiet, kan findes på www.borger.dk: Konventioner om social sikring.

Reglerne om brøkpension gælder for alle, der ikke har opholdt sig 40 år i Danmark, herunder flygtninge. Flygtninge har dog tidligere fået godskrevet bopælstid i oprindelseslandet ved opgørelse af bopælstid for folkepensionen og har dermed oftere opnået ret til fuld folkepension. Denne godskrivning blev senest afskaffet ved en lovændring i 2015 om harmonisering af optjeningsreglerne, dog med en overgangsordning frem til udgangen af 2020. I forlængelse heraf må man formode, at den økonomiske situation for pensionister med flygtningebaggrund fremover forværres.

Med kravet om 40 års ophold i Danmark for at opnå fuld folkepension har arbejdsmigranter (og i fremtiden altså også flygtninge), der var 26 år og opefter ved ankomsten til Danmark, ikke haft mulighed for at optjene fuld folkepension. Et generelt mønster blandt arbejdskraftsindvandrerne er endvidere, at mændene kom først til Danmark. Deres hustruer kom først senere – fx i løbet af 1980'erne – og derved modtager disse kvinder oftere end mændene kun en brøkdelen af folkepensionen. Denne kønsforskel i migrationsmønstret er en del af forklaringen på, hvorfor kvindelige etniske minoriteter hyppigere er fattige end mandlige (se figur 2). Da begge ægtefæller i et par anses for at have samme indtægt, udspringer kønsforskellen også af, at ældre kvinder oftere er enlige end mænd, da kvinder ofte har ældre partnere og i gennemsnit lever længere end mænd.

Oplevelser af at være fattig i Danmark

Hvis man fx har en meget lav husleje, behøver en indkomst under OECD's fattigdomsgrænse ikke at betyde, at man lider afsavn, og at man oplever at leve i fattigdom. Kvalitative interviews med ældre indvandrere fra Tyrkiet tyder dog på, at en del af disse indvandrere oplever afsavn på grund af få penge i hverdagen (Liversage & Jakobsen, 2016a). Adspurgt om deres økonomiske situation svarede forskellige ældre mænd og kvinder således følgende:

"Vi sparer bare. Vi prøver hele tiden at slukke for lyset ... Vi sparer på maden, på tøjet. Vi lader være med at tage på ferie [til Tyrkiet]. Så er der 1 år, 2 år, hvor vi ikke rejser. Vi er påpasselige med alting. Men bare det dog ikke var sådan ... Det er vores liv i Danmark – der er ikke meget at råbe hurra for."

"Sådan som vi er klædt, burde vi købe nogle bukser, en trøje – men det kan vi ikke. Det køber vi i Tyrkiet – i Tyrkiet er alting billigt. Men her [i Danmark] kan vi ikke gøre ret meget – bare man køber et kilo tomater koster det 25 kr. ... Men du er nødt til at købe noget ... måske bare to tomater".

"Der kommer elregning. Der kommer gasregning. Og vi skal købe piller. Og mad. ... Det er svært".

"[På grund af få penge ...] køber vi ikke tøj. Og vi får ikke nye møbler. Disse møbler er vist 12-14 år gamle – de var her i huset, da vi flyttede ind. Hvis vi ville købe nye møbler, så gik det slet ikke ... For nylig kiggede jeg på en kjole, men den kostede 300 kr. Det var dyrt, så den kunne jeg ikke købe. Og der var nogle sko til 200 kr. De var også for dyre. Selvom de var på tilbud".

"Hvis vi havde bedre råd, ville jeg gå til frisøren, gå i biografen. Det gør jeg ikke – det har jeg ikke penge til ... Det er ikke, fordi jeg ønsker at købe frakke hvert år, men bare en gang imellem. Men det kan jeg heller ikke."

"Vi har ikke råd til at tage nogen steder hen. For nyligt døde min storesøsters datter, men vi kunne ikke tage til Tyskland [til begravelsen]."

"I går var jeg nede for at købe medicin. Så sagde de, at det blev 600 kr. ... Og så kom jeg hjem uden medicin. Så må I beholde den, sagde jeg".

I interviewene med de ældre indvandrere fra Tyrkiet fortæller enkelte hustruer endvidere, at de er helt uden indkomst. Dette kan skyldes, at de utilsigtet har overtrådt dansk lovgivning, fx i forhold til, hvor længe ferieophold i Tyrkiet må vare. Andre ældre indvandrere kan være uden indkomst, fordi de er kommet til Danmark som familiesammenførte til voksne børn inden 2002, og disse børn har underskrevet en forsørgelseskontrakt. Antallet af sådanne ældre indvandrere er begrænset, men deres situation kan være ganske problematisk, fordi disse ældre ikke må modtage nogen form for forsørgelse fra det offentlige (Københavns Kommune, 2012).

Handlemuligheder

Reglen om brøkpension (se tidl. afsnit) udgør en del af forklaringen på de høje fattigdomsrater blandt ældre med etnisk

minoritetsbaggrund. Derfor er det vigtigt at informere om reglen blandt de etniske minoritetsgrupper, der endnu ikke har nået pensionsalderen. Rettidig information, fx via de sociale myndigheder eller i andre møder med det offentlige, kan være med til at facilitere, at disse grupper fremadrettet kan forberede sig bedre økonomisk til livet efter pensionsalderen.

De professionelle, som møder de ældre minoritetsgrupper – de sociale myndigheder, ældreplejen, sundhedssektoren osv. – bør også være opmærksomme på de belastninger, som en dårlig økonomisk situation kan skabe for både de ældre selv og deres nærmeste familie.

Endelig ligger der en række politiske handlemuligheder i reglerne om brøkpension. Her kan det fx overvejes, om flygtnings tidligere undtagelse fra optjeningsreglerne skal genindføres.

SAMMENFATNING

Samlet set kan vi konkludere følgende:

- Sammenlignet med ældre af dansk herkomst lever en klart større andel af ældre med flygtninge- eller indvandrerbaggrund i fattigdom, og den dårlige økonomi kan give store udfordringer i hverdagen.
- Større andele af ældre med flygtninge- eller indvandrerbaggrund lever også i udvidede familier, hvor man kan deles om udgifterne (se figur 1), og andelene, der lever i fattigdom, afhænger af, om dette forhold inddrages i beregningerne eller ej.
- I forhold til deres økonomiske aktivitet i Danmark havde de ældre etniske minoriteter i betragteligt omfang forladt arbejdsmarkedet mindst 10 år før, de nåede pensionsalderen.
- Gruppen af ældre arbejdskraftsindvandrere har i dag generelt en dårligere økonomi end ældre med flygtningebaggrund, uanset at flygtningene generelt har været i Danmark i kortere tid.

Denne forskel kan især tilskrives tidligere gældende danske regler om brøkpension, hvor flygtnings bopælstid i oprindelseslandet er blevet godskrevet ift. retten til folkepension.

seslandet er blevet godskrevet ift. retten til folkepension.

Denne godskrivning blev senest afskaffet ved en lovændring i 2015, men med en overgangsordning frem til 2020.

- Etniske minoritetskvinder er oftere fattige end etniske minoritetsmænd, fordi de ofte ankom senere til Danmark end mænd, har haft en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet og oftere er enlige. Der er ikke en tilsvarende kønsforskel i andelen af fattige blandt ældre af dansk herkomst.

Begrænsninger og forbehold

Beregningerne i dette notat tager afsæt i data fra administrative registre. I disse registre indgår ikke oplysninger fra den uformelle økonomi, hvor ældre fx kan modtage økonomisk støtte fra voksne børn. Også oplysninger om økonomiske forhold i andre lande – fx indtægter fra investeringer eller økonomiske forpligtelser her – kan være fraværende, ligesom personer kan være udvandret, uden at det fremgår af registrene.

I forhold til udviklingen blandt arbejdskraftsindvandrerne i de kommende år er det vigtigt at holde sig for øje, at en del af de ældre, der i dag er 65-74 år, er hårdere ramt af reglen om brøkpension end de ældre, der i dag er fx 55-64 år gamle, må formodes at blive det. Det skyldes, at sidstnævnte gruppe i højere grad vil have opholdt sig 40 år i Danmark, når de når pensionsalderen.

TAK TIL

SFI vil gerne takke Professor Torben M. Andersen, Aarhus Universitet og Professor Eskild Wadensjö, Stockholms Universitet for mange brugbare kommentarer til tidligere udkast.

SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har forpligtet sig til at følge Den danske kodeks for integritet i forskning. Forfatteren erklærer at have fulgt principperne heri.

LITTERATUR

FORSLAG TIL VIDERE LÆSNING:

Amilon, A. & A.G. Jeppesen (2016): Økonomisk udsatte pensionister – Levevilkår blandt økonomisk dårligt stillede pensionister. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 16:09.

Liversage, A. & V. Jakobsen (2016b): "Unskilled, Foreign, and Old – A Life Course Perspective on Immigrant Poverty". *GeroPsych – the Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry*, 29(2).

Phillipson, C. (2015): "Placing Ethnicity at the Center of Studies of Later Life: Theoretical Perspectives and Empirical Challenges". *Ageing and Society*, 35, s. 917-934.

HENVISNINGER:

Bajekal, M., D. Blane, I. Grewal, S. Karlsen & J. Nazroo (2004): "Ethnic Differences in Influences on Quality of Life at Older Ages: A Quantitative Analysis". *Ageing and Society*, 24(5), s. 709-728.

Benjaminsen, L., M.H. Enemark & J.F. Birkelund (2016): *Fattigdom og afsavn – Om materielle og sociale afsavn blandt økonomisk fattige og ikke-fattige*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 16:05.

Flood, L., & A. Mitrut (2010): *Ålderspension för indvandrere från länder utanför OECD-området*. SOU 2010:105. Stockholm: Fritzes.

Fuhr, G. (2012): "Armutgefährdung von Menschen mit Migrationshintergrund – Ergebnisse des Mikrozensus 2010". *Wirtschaft und Statistik*, Juli, s. 549-563.

Jakobsen, V. & P. Pedersen (2016): *Poverty Risk among Older Immigrants in a Scandinavia Welfare State*. IZA Discussion Paper, No. 9944, s. 1-25.

Københavns Kommune (2012): *Ulighed i omsorg? Undersøgelse af ældre etniske minoritetsborgeres brug af sundheds- og omsorgstilbud i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Sundheds- og omsorgsforvaltningens strategi- og analysestab.

Larsen, J.E. (2005): *Fattigdom og social eksklusion, Tendenser i Danmark over et kvart århundrede*. København: Social-

forskningsinstituttet, 04: 27.

Liversage, A. & V. Jakobsen (2016a): *Ældre fra Tyrkiet – hverdagsliv og vilkår*. Roskilde: Roskilde University Press.

Obucina, O. (2014): "Paths into and out of Poverty among Immigrants in Sweden". *Acta Sociologica*, 57(1), s. 5-23.

Keeley, B. (2015): *Income Inequality: The Gap between Rich and Poor*, OECD Insights, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264246010-en>.

Ruspini, P. (2010): *Elderly Migrants in Europe: An Overview of Trends, Policies and Practices*. European Committee on Migration: Council of Europe.

Treas, J. (2015): "Incorporating Immigrants: Integrating Theoretical Frameworks of Adaptation". *The Journals of Gerontology, Series B*, 70(2), s. 269-278.

van der Wurff, F.B., A.T.F. Beekman, H. Dijkshoorn, J.A. Spijker, C.H.M. Smits, M.L. Stek & A. Verhoeff (2004): "Prevalence and Risk-Factors for Depression in Elderly Turkish and Moroccan Migrants in the Netherlands". *Journal of Affective Disorders*, 93, s. 33-41

LITTERATURLISTE:

Blume, K., B. Gustafsson, P.J. Pedersen & M. Verner (2007): "At the Lower End of the Table: Determinants of Poverty among Immigrants to Denmark and Sweden". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(3): s. 373-396.

Ekberg, J. & T. Lindh (2011): "Pensionsreformen och invandrarna". *Økonomisk Debatt*, 39(5), s. 33-40.

Field, J. (2013): "Migration and Workforce Aging". I: Field, J., R.J. Burke & C.L. Cooper (red.): *Handbook of Aging, Work & Society*. London: Sage Publications, s. 75-93.

Forssell, E. & S. Torres (2012): "Social Work, Older People and Migration: An Overview of the Situation in Sweden". *European Journal of Social Work*, 15(1), s. 115-130.

Galloway, T.A., B. Gustafsson, P.J. Pedersen & T. Österberg (2009): "Immigrant Child Poverty in Scandinavia: A Panel Data Study". IZA Discussion Paper, no.4232.

Lelkes, O. (2007): Poverty among Migrants in Europe. Policy Brief, April. Vienna: European Centre for Social Welfare, Policy and Research.

Naldemirci, Ö. (2013): Caring (in) Diaspora - Aging and Caring Experiences of Older Turkish Migrants in a Swedish Context. Gothenburg: PhD Thesis; University of Gothenburg.

Pedersen, P.J. (2011): A Panel Study of Immigrant Poverty Dynamics and Income Mobility – Denmark, 1984-2007. Odense: Rockwool Foundation Research Unit, Study Paper, no. 34.

Treas, J. & J. Batalova (2009): "Immigrants and Aging". I: Uhlenberg, P.: International Handbook of Population Aging. New York: Springer Verlag, s. 365-394.